

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשיות בהר-בחוקותי

(חבקוק ג' ו')

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
20:57	20:03	19:12*	י-ם
20:54	20:01	19:10	ת"א
20:57	20:04	19:12	חיפה
20:54	20:01	19:10	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 18:52

אם תבקשנה ככסף

הון שבעולם רק צריך שה' יתן אותה במתנה לאדם, וכמו שנאמר כי ה' יתן חכמה, אלא שאינו חפץ ליתנה רק למי שהא אוהבו, ומי שהוא אוהבו זה מי שעמל בה רוב שעות היממה יותר ממה שעמל למחיתו, ולכן בכדי לקנות את התורה צריך את שניהם יחד, עמל התורה ובקשת הרחמים וזה בלי זה לא יועיל לקנותה.

ונראה שזה ביאור הפסוקים שנאמרו קודם לכן, (משלי ב', ד' וה') אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תתקשנה. אז תבין יראת יְדוּד וְדַעַת אֱלֹהִים תִּמְצָא. והיינו אם תבקשנה זה בקשת הרחמים מה' יתברך שיפתח ליבו בתורתו, וכמטמונים תחפשנה הוא עמל התורה ללומדה, אז יתקיים בו ההמשך (שם ו') פִּי ה' יִפֶּן תִּקְרָה מִפִּי דַעַת וְתִבְוָה.

ואפשר שזה מה שאמרו רבותינו (ברכות ל"ב:): שהתורה צריכה חיזוק שנאמר רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה וכו', ופירש רש"י: שיתחזק אדם בה תמיד בכל כחו. ולכאורה פשוט הדברים הכונה על לימודה, שיתחזק וישתדל תמיד בעסק התורה, ואולם לפי מה שנתבאר הכונה גם על התפילה, שיתחזק תמיד בתפילה בכל כוחו לקנות את התורה ולדעת אותה.

ומסופר על הנצי"ב מוואלווין שביולדותו היה ליבו ומוחו אטום ואינו את מה שלומד עד שרצו להוציאו לעבוד, אולם הוא בכה והתפלל ובוקר אחד כאשר הופיע שוב בתלמוד תורה נפתח ליבו כמעין המתגבר והיה מבין את הנלמד ומקשה ומתרגן, עד שהגיע להיות אחד מגדולי דורו, שחיבר ספרים חשובים ועמוקים מאוד בתורתנו הקדושה, [וכמו הביאור על השאלות שנקרא העמק שאלה ופירוש על התורה שנקרא העמק דבר, שאלות ותשובות משיב דבר ועוד], ואמר על עצמו, שאם לא היה בוכה ומתפלל היה עולה לשמים אחר שנות חייו ותובעים ממנו מדוע לא חיבר את הספרים הללו, שאף אם אינך מבין אבל יש לך יכולת להתפלל ומדוע לא התפללת. והדברים מבהילים, שהאדם יתבע מדוע לא התפלל להבין את התורה, וזה חלק בלתי נפרד מהצלחתו בתורה.

ובזה נבין את תפילתו של ר' נחוניא בן הקנה שהגמרא (ברכות כ"ח:) מספרת עליו, שבכניסתו לבית המדרש היה מתפלל ושאלוהו מה מקום לתפלה זו, ואמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי, וביארה הגמרא שהיה מתפלל שיבין את דברי התורה לאשורם, וילמדם מתוך אהבת החברים. ולפי האמור התפלה הינה חלק בלתי נפרד מהצלחתו בתורה, ולכן חייב להקדימה לפני עסקו בתורה, ורק כך הדרך לקנין התורה.

והנה מבואר שם עוד בגמרא שביציאתו היה נותן הודאה על חלקו, שה' שם חלקו מיושבי בית המדרש ולא מיושבי קרנות, וכך נפסק בשו"ע ("סי' ק"י סעי' ח'): הנכנס לבית המדרש יתפלל: יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שלא אכשל בדבר הלכה וכו', וביציאתו יאמר: מודה אני לפניך ה' אלקי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ע"כ. ונראה שבכלל התפילה שצריך להתפלל הוא שיהיה לנו חשק ורצון ושמחה בלימוד, ושנוכח לשבת וללמוד בלא שום טורדים ומפריעים במנוחת הנפש ושלות הרוח, ובכלל ההודאה על חלקנו להודות לבורא עולם שזכינו לעסוק בתורה מכל מליארדי האנשים שבעולם.

אחים יקרים, זכינו לברר את הדרך בה נקנה את חלקנו בתורה, כל שעלינו לעשות הוא ליישם אותה, להרבות בשיבה ולבקש רחמים, וה' יתן בנו חכמה, מפיו דעת ותבונה.

בתחילת פרשת בחוקותי אנו קוראים על הברכות המגיעות למי שעמל בתורה הקדושה, ברכות גשמיות מרובות, וכבר הארכנו במאמר ג' לפרשת בחוקותי בספר ויאמר דוד, באיכות הברכות וכמותן, ובמאמרנו זה רצינו לעורר שאלה, הלא כל לומד תורה יותר כמה מעלת התורה הקדושה, אשר בה נבראו שמים וארץ, והיא מקיימת את כל העולמות כולם, ושאם רגע אחד יחסר לימוד התורה מן העולם העולם יחרב. וכמו כן כולם יודעים כמה חשיבות התורה מעניקה למי שעוסק בתורה הקדושה, שהוא הגורם לכל הדברים האלו, ואין קץ לשכרו, שתלמוד תורה כנגד כולם, ואם לומד תורה לשמה נקרא רע אהוב אוהב את המקום ועוד מעלות גדולות, ובעיקר שהיא תכלית הבריאה, ובלעדיה אין שום סיבה לבריאת העולם.

והנה כפי מעלתה הגדולה כך גם קנינה, שכמה שהדבר גדול יותר וחשוב, הוא גם יקר יותר וקנינו מסובך יותר, ולדוגמא אדם שרוצה לקנות מים, מצוי הוא בכל בית, וברחובות בכל מיני מכונות אוטומטיות, ואם רוצה לקנות דברים יקרים יותר צריך לגשת למכולת, ודברים יקרים יותר נמצאים בטמבורים ובחנויות מסוימות, ומי שרוצה לקנות רכב, ישנם סוכנויות רכב בודדות בכל עיר, ואם קונה בית צריך הוא ללכת לסוכנות הדירות של אותה חברה, והיא נמצאת במקום אחד בארץ כולה, ושם לחתום על חוזה ולשלם עוד לפני שמקבל את הדירה, ולהעביר בטאבו וכו', ואם רוצה לקנות מטוס, צריך לפנות לחברה שבונה אותם וכאלה יש כאלה כמה בכל העולם כולו, ומזמין ומשלם מראש, וישנם הסכמים וכו"ב וכל אדם מצוי לא יודע אפילו מהיכן קונים, ובד"כ מדינות רוכשות ולא אנשים פרטיים.

והנה התורה שכאמור היא מעל הכל ויקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה, וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ג' ט"ו) יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֶפְצֵיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ, וכן אמר (שם ח' י"א) פִּי טוֹבָה חֶקְמָה מִפְּנִינִים וְכָל חֶפְצֵיךָ לֹא יִשְׁווּ בָהּ. וביארו בגמרא (מועד קטן ט:) שאפילו חפצי שמים לא ישוו אליה, שהיא גדולה מכל המצוות, ומעתה נשאלת השאלה אם התורה כל כך עצומה וחשובה, וממילא היא כל כך יקרה, איך אנו בני האדם יכולים לקנות את התורה, באיזה כסף נקנה אותה.

והנה רבותינו לקראת סוף הש"ס (נדה ע:): מספרים לנו ששאלו אנשי אלכסנדריא שנים עשר שאלות את ר' יהושע בן חנניה, מהם שלושה בדברי דרך ארץ, ואחת מהם היא מה יעשה האדם ויחכם, אמר להם ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אמרו לו הרבה עשו כן ולא הועיל להם, אמר להם שיבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, משל למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו ומשגר לאוהביו ממה שלפניו, ושאלה הגמרא א"כ אם הכל תלוי ברחמים מדוע אמר להם שירבה בישיבה, והשיבה לומר לך שזה בלא זה אינו מספיק, דהיינו שאם רק יבקש רחמים ולא ירבה בישיבה לא יזכה לתורה, וכן להיפך אם רק ירבה בישיבה בלא לבקש על כך רחמים לא יזכה לתורה.

ונראה לבאר בס"ד, שהנה טבעם של אנשים שהם רוצים כל דבר לזכות בו בקלות, ולכן שאלו היאך קונים תורה, ועל כך משיב להם ר' יהושע שזו עבודה של שנים המצריכה מצד האדם למעט בעסקיו ולהרבות בעסק התורה, ואמרו לו שניסו ולא הצליחו, ועל כך אמר שצריך לבקש רחמים, דהיינו להתפלל, ממי שהחכמה היא שלו, דהיינו התורה הינה חכמה אלוקית ובכדי לקנות אותה לא יועיל כל

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת נדב סיקסיק וכל בני ביתו, ה' ישמרם ויחיים.

חכמות לוח ניסן
 מסכים ויזמינים
 לבתי כנסת וישיבות
 077-2233565

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות ליום שבת (המשך, מנחה של שבת)

כישאל כ' ישראל. עכ"ל. ואחריהם כתבו כן בכמה סדורים, שכן הוא בסדור חסד לאברהם טוביאנה (דף קא ע"א), שכידוע הולך בכל נוסחאותיו אחר ההמדת ימים, וכן הוא בסדור בית מנוחה (דף רכט ע"ב הלכה ד') בשם הנגיד ומצוה. ואחריהם נטו בכל סדורי הספרדים. ואולם רבנו האר"י בשער הכונות לא הזכיר לומר "כישאל" וגם לא את הכונה שהזכיר הנגיד ומצוה, ואדרבה להיפך הזכיר ג' פעמים בדרוש מנחת שבת (שער הכונות דף עה ע"ג וע"ד) את הנוסח מי כעמך ישראל, ולא כישאל. וכן מוכח ממה שכתב בשער הכונות (שם ע"ג) לכוין אל הכתר במילת מאתך, מאת כ', ויובא בסמוך. ומשמע שדוקא כאן מכוונים את הכתר ולא במילת כישאל. [ואמנם מהר"י צמח בהגהותיו לספר פרי עץ חיים, למד מדברי רבנו האר"י הללו טעם מדוע צריך לומר כישאל, ולא ישראל, בכדי שיכוין אל הכתר, ואולם אם כדבריו מדוע לא השמיענו זאת רבנו האר"י במפורש, ומדוע צריך לכוין זאת פעמיים. ודע שבסדור חמדת ישראל למהרש"ו (אהבת שלום עמ' ק"כ) הזכיר את הג' פעמים הנזכרים בשער הכונות אך עם המילה כישאל בל', אך בהערה (312) ציינו שיש נוסחאות של הסדור שכתוב בהם ישראל בלא כ', וכן הוא האמת לענ"ד, שא"כ היה לו לומר במפורש לכוין באות כ' של כישאל אל הכתר, והוא לא כתב אלא במילת מאתך לכוין לכתר].

ריז. ובספר בן איש חי (ש"ש חיי שרה אות ה) כתב וז"ל: ואף על פי שיש סידורים שכתוב בהם ומי כעמך ישראל, העיקר צריך לומר כעמך כישאל, וכמו שכתב בשלמי חגיגה בשם מהר"י צמ"ח בנגיד ומצוה. וכן הוא בסידור רבינו הרש"ש ז"ל הנמצא אתנו, ומלשון שער הכונות שהזכיר כעמך ישראל, אין מזה הוכחה כלל. ואמרת בסייעתא דשמיא, שהגרסא של כישאל היא נכונה יותר, יען כי בשמואל ב' סימן ז' כתוב כישאל, ובדברי הימים סימן י"ו כתוב ישראל, לכן נראה דשפיר כתב מהר"י צמ"ח ז"ל, דצריך לומר כישאל, משום שזהו פסוק של נביאים, וכיוצא בזה מצינו באמירת מגדול ישועות מלכו בברכת המזון, שבשבת אומרים מגדול כמו שכתוב בנביאים, ובחול מגדיל כמו שכתוב בכתובים. עכ"ל. וכן מנהג כל הספרדים כיום. [ובאמת שיש להשיב על טענות אלו, שמה שכתב שאין ראיה מלשון שער הכונות, הוא מפני שסובר שהוא לשון המעתיק שכתב השגור בלשונו, וכמו שכתב בכיוצא בזה בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' י"א), והנה אף אם נסכים לכך שטעה ג' פעמים בהעתקתו, מ"מ מכיון שבכל נוסחאות הראשונים ובסדוריהם היה כתוב ישראל בלא כ', אם לדעת רבנו האר"י הנוסח הנכון שצריך לומר הוא כישאל, היה לו להשמיענו זאת במפורש, ועוד שמהמשך דבריו שכתב לכוין אל הכ' במילת מאתך, מוכח שאין כונה זו במילת כישאל. ומה שהביא ראיה מסדור הרש"ש, לענ"ד כמו שאין להביא ראיה משער הכונות כך אין להביא ראיה מסדור הרש"ש, שכידוע נעשו בו העתקות רבות וקשה לסמוך על נוסח בלבד אלא א"כ התלוותה אליו הוראה מפורשת, וכעין זה כתב הבא"ח בעצמו בספרו עוד יוסף חי (וישב אות ר'), ע"ש. ומה שכתב להביא ראיה ממגדול בברכת המזון, לענ"ד אינו דומה, ששם בכל ימות החול תיקנו לומר מגדיל ובשבת מגדול, לכן יש לומר מפני החשיבות, אולם כאן שנוסח הפסוק ומי כעמך וכו' אינו נזכר רק בתפלת מנחה של שבת ולא בשום זמן אחר, אין ראיה אם נאמר לשון נביאים או לשון כתובים, ומ"מ מכיון שכך המנהג נפוץ אצל כל הספרדים כיום, אין לשנות המנהג].

ריית. כתב רבנו האר"י (שער הכונות שם ע"ג) וז"ל: ואמר כי עתה בודאי יכירו בניך שהם ישראל, וידעו כי מאתך היא מנוחתם, ומלת מאתך היא מאתך, והוא הכתר משם נמשך להם מנוחתם עתה בשעה זו. עכ"ל. [והיינו שצריך לכוין לזה]. עוד כתב (שם) שבאומרו ועל מנוחתם יקדישו את שמך, יכין למסור נפשו על קדושת ה'. [ובסדור בית מנוחה (דף רכט ע"ב) כתב שהוא תיקון יסוד גדול, וצריך לי עיון מה מקורו].

ריז. מנהג הספרדים לומר קודם תפלת מנחה "תכון תפלת" וכו', ונהגו כן בין במנחה של חול ובין במנחה של שבת, ובסדורים הקדמונים אין מופיע פסוק זה כלל לפני מנחה, ואמנם ראיתי שבספר כף נקי (עמ' ס"ו, למוהר"ר כליפה בן מלכה זצוק"ל מחכמי מרוקו לפני שלוש מאות שנה) שכתב: קודם עמידה של מנחה כתוב בסדורים חדשים פסוק "תכון תפלת" קטורת לפניך", ויש שמוסיפין פסוק "הקשיבה לקול שועי" וכו', וכך שמעתי מחכמי ארץ ישראל תוב"ב, וכן ראוי להתפלל כל חסיד. עכ"ל. ואחריו כבר הובא בסדורים, וכנראה משם התפשטה אמירתו גם בשבת. ויש מי שערער על אמירתו במנחה של שבת, אבל מנהג כל קהילות הספרדים לאומרו והוא מנהג קדום כאמור. [עיין בכה"ח (פלאגי סי' י"ט אות ג') שכן כתב לאומרו קודם מנחת חול, וכן הוא בסדור בית מנוחה קודם מנחת חול לא הביאו, ואמנם ראיתי שיש שערערו בכלל על אמירתו לפני מנחה, מפני שמבואר במסכת ברכות (ו): שהוא נאמר על תפלת ערבית, וישבו ע"פ הירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) שפסוק זה נאמר לגבי תפלת מנחה (עיין בשו"ת מעין אומר ח"א פ"ה סי' י"ג). ועיין בקונטרס יוסף חיים (עמ' כ"ח, להרב יוסף חיים מזרחי שליט"א) בתשובה להגר"ח סופר לגבי תפלת מנחה (עיין בהוכיח מדברי מדרשים רבים שנאמר לגבי תפלת מנחה)].

רשו. ברכה אמצעית של תפלת מנחה של שבת הפותחת במילים "אתה אחד ושמך אחד", ובספר אבודרהם (מנחה של שבת) הביא כמה ביאורים למילים אתה אחד ושמך אחד, וז"ל בקיצור: א. אתה אחד ושמך אחד לפי שבשחרית של שבת ניתנה התורה והתפללנו ישמה משה שהוא מדבר במתן תורה תקנו לומר במנחה אתה אחד כלומר כשם שאתה אחד ואין כמוך, כמו כן מי כעמך ישראל גוי אחד, שהם לבדם רצו לקבל תורתך ולא האומות. ב. אתה אחד שהשם יתברך אינו מתחלק ולא מורכב כמו שאר האחדים שהם מספר ונחלקים לשני אחדים רק הוא יתברך אחד בתכלית האחדות בלא הרכבה ובלא חילוק, ושמך אחד זה הוא שם בן ארבע אותיות שהוא שם מיוחד לו יתברך. ג. אתה אחד לפי שכל הנבראים הם בשלשה ענינים ילד ובחור וזקן, אבל הקב"ה לעולם הוא בענין אחד ולא ישתנה, ושמך אחד, ולא כן בנבראים. עכ"ל. והטור (סי' רצ"ב) ביאר ע"פ המדרש שג' מעידין זה על זה, הקב"ה ישראל ושבת, הקב"ה וישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת מעידין על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת מעידין על ישראל שהן יחידין באומות, ועל פי זה נתקן אתה אחד. עכ"ל. ועיין שם עוד שביאר שתפלת מנחה היא כנגד שבת של לעתיד לבוא.

רשו. מנהג האשכנזים לומר "ומי כעמך ישראל", וכן הוא בסדורי התימנים, ומקורם ברוך מדברי הראשונים [שכן הוא גירסת סדור רב סעדיה גאון ורב עמרם גאון, ונוסח הרמב"ם והאבודרהם, וכן הוא בסדור נאפולי (משנת ר"ו) וסדור בני רומא (משנת רמ"ו), ולא מצאתי שום סדור קדמון שיזכיר לומר ומי כעמך כישאל]. ואולם מנהג הספרדים לומר "ומי כעמך כישאל", ומקורם מדברי כמה מקובלים מגורי האר"י [עיין בספר פרי עץ חיים (שער השבת פרק כ"א) בהגה (אות ב') וז"ל: צריך לומר ומי כעמך כישאל וכו', ולא כעמך ישראל. וכ"כ בספר נגיד ומצוה למוהר"ר צמח לומר מי כעמך כישאל, ולכוין בכ' של כישאל אל הכתר, שלשם אנו עולים בתפלת המנחה, וכ"כ בספר חמדת ימים (שבת ע"ט) בהגה שם וז"ל: א"ה, כתב הרב ז"ל שצריך לומר ומי כעמך כישאל ולא כעמך ישראל והוא סוד הכתר אשר השיגו עתה ישראל והוה,

